

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון דש
ערש"ק פרשת תרומה ה'תשע"א

דין לקיחת גזברי המשכן את התרומה לשמה

יכלתו של הקב"ה לבוא גם במקום המוגבל

גדר ה"אמה טרקסין" שבבית שני

טעם לקביעת גביעי המנורה בהיפוך

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תרומה הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון דש), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מאתיים וחמישים שנה
להסתלקות מורנו הבעש"ט זיע"א

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב שמואל רסקין

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש ת.ד. 2033
1469 President st. כפר חב"ד 72915
Brooklyn, NY 11213 טלפון: 03-738-3734
oh@chasidus.net הפצה: 03-960-4832
718-534-8673

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

ויקחו לי תרומה:
לקיחת התרומה לשמה

יחדש דדין "לשמה" בנדבת המשכן, הוא בלקיחת הגזברים, ולא בנתינת התרומה; ויבאר הטעם ע"ז על דרך החסידות

(ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 284 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

יא. יינה של תורה.....

"הגבוה ביותר יורד למטה ביותר":

טעם שהמשכן והמקדש הם במקום מוגבל בעוה"ז

ככל שהאור גבוה יותר ה"ה מתגלה במקום נמוך יותר | הקב"ה איננו מוגבל, גם לא בהיותו "בלי גבול" | בבית המקדש נתגלה איך שהגבול והבלי-גבול אינם בסתירה | "בכל דרכיך דעהו"

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 902 ואילך)

יב. פנינים.....

דרוש ואגדה

יג. חידושי סוגיות.....

בגדר אמה טרקסין לשיטת הרמב"ם

יקשה על דברי הרמב"ם אמאי בבית שני לא הי' די בפרוכת ושינו בבנין להוסיף אמה על מדתו, ויפלה בכמה מהתי' בזה, ויחדש דלהרמב"ם גדר אמה זו במקדש לא הי' רק משמש למקום אחר למחיצה וכיו"ב אלא דין מקום בפ"ע, ושינוי זה מסתעף מגדר בנין קבוע שבמקדש, ועפ"ז מיישב כל פרטי שיטת הרמב"ם ולשונוותיו בזה

(ע"פ לקו"ש חל"ו עמ' 136 ואילך)

יד. תורת חיים.....

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע המעורר את אלו שיש להם השפעה לנצלה לשמור על קודשי ישראל, ולקיום התורה

ל. דרכי החסידות.....

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אודות ההשגחה האלקית המביאה את האדם לכל מקום בו הוא נמצא למלאת איזה כוונה - ח"א

ויקחו לי תרומה: לקיחת התרומה לשמה

יחדש דדין "לשמה" בנדבת המשכן, הוא בלקיחת הגזברים, ולא בנתינת התרומה; ויבאר הטעם ע"ז על דרך החסידות

בריש פרשתנו: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי".

ובפירושו רש"י: "ויקחו לי תרומה - לי לשמי". וכוונתו בזה יש לבאר [ויש להאריך בזה, ועוד חזון למועד בעז"ה]:

לשון הכתוב היה צריך להיות לכאורה "ויקחו תרומה" - כי כיון ש"תרומה", פירושו "הפרשה" (כהמשך פרש"י), הרי שתיבות "ויקחו תרומה" מספיקות כבר כדי להשמיענו את כל הענין: "ויקחו" פירושו לקחת את הדבר ולהעביר אותו מרשות לרשות, ו"תרומה" פירושו הפרשה, שהדבר נעשה מופרש מתוך נכסי התורם ונעשה שייך להקדש;

ומעתה מובן, שתיבת "לי" מיותרת (לכאורה) - וע"ז מפרש רש"י, שתיבת "לי" באה לחדש דין נוסף, ענין בפני עצמו, שהתרומה צריכה להיות "לשמי". כלומר: נוסף לעצם העברת החפץ מרשות התורם לרשות ההקדש, צריכה להיות כוונה לשמה (על דרך דין כוונה לשמה שמצינו בגט, ספר תורה וכו') - שכאשר נותנים להקדש צריכים לכוון "לשמי".

לקראת שבת

ב.

והנה ידוע דיוק המפרשים (משכיל לדוד כאן, ועוד) - למה אמר הכתוב "ויקחו לי תרומה", ולא "ויתנו לי תרומה"?

ולפי הנ"ל יש לפרש, שדייק הכתוב לומר "ויקחו לי", כי עיקר דין זה של "לי לשמי" הוא דוקא בהלקיחה, ולא בהנתינה.

ויובן בהקדים:

הנה לקמן בפרשת ויקהל (בתחילתה), כאשר מסופר על כך שמושה מסר לבני ישראל ציווי זה בענין התרומה, נאמר: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל.. ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל"; ויש לעיין, למה בציווי הקב"ה למשה כאן, נאמר "דבר אל בני ישראל" - סתם, ללא ההדגשה של "כל"?

אלא שתלוי הדבר בשינוי נוסף: בפרשת ויקהל מדבר הכתוב על ההבאה של התרומות, "קחו מאתכם תרומה לה", כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה"; ואילו כאן מדובר רק על לקיחת התרומה מאת המתנדבים, "תקחו את תרומתי".

ושני השינויים תלויים זה בזה (וראה משנ"ת באורך במדור זה בש"פ תרומה תשס"ז):

בפרשת ויקהל, כשמושה מדבר אל כל בני ישראל, הרי שהוא מדבר על מה שצריכים בני ישראל כולם לעשות: "כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה";

אולם הציווי בפרשתנו מתייחס בעיקרו אל הגבאים והגזברים, שהם יקחו את התרומה מאת בני ישראל. זהו הטעם שלא נאמר "כל בני ישראל" - כי הציווי כאן מתייחס אל הגבאים בלבד, ולכן לא מוזכרת כאן ההבאה של בני ישראל עצמם, אלא רק הלקיחה, שהגבאים יקחו את התרומות שיביאו (מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי").

[ראה גם לשון הספורנו ריש פרשתנו: "אמור לישראל שחפצתי שגבאים יגבו בעדי תרומה .. ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל שהם הסנהדרין קחו מאתכם תרומה, ובזה צוה להם שיגבו". וכן באברבנאל: "צוה משה שיאמר אליהם שיעשו גזברים וגבאי צדקה שיקחו לשם ה' תרומה והפרשה .. מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי .. שיקחו מידו מה שיתן"].

ומעתה יתבאר זה שהכתוב מדייק "ויקחו לי תרומה" (ולא "ויתנו לי") - כי בנתינת הנותנים אין הכוונה לשמה ("לי") מעכבת, אלא דווקא בלקיחת הגזברים, שהם צריכים לקחת את התרומה בכוונה לשמה - "לי".

ג.

אמנם הא גופא טעמא בעי: כיון שמצד הנותנים אין הכרח בכוונה מיוחדת "לי", נמצאנו למדים שבתרומה זו לא נוגעת הכוונה, והעיקר הוא רק שהיא תבוא בפועל לידי הקדש; אם כן, מדוע מצד

לקראת שבת

ט

הגזברים כן נדרשת כוונה מיוחדת, שלקחתם תהיה "לשמי"?

[בפשטות יש לומר, שזהו על דרך מאמר רז"ל (ר"ה יז, א. ספר חסידים סי' קמה): "פרנס אל יטיל אימה על הצבור שלא לשם שמים". כיון שעבודתו היא לקחת תרומות מהאנשים ולגבות מהם, הרי בזה נוגע במיוחד שלא תתערב כאן שום פניה אישית שלו, ולכן יש צורך להבהיר שהלקיחה שלו תהיה "לשמי", לשם הקב"ה.

אבל לפי זה, הרי זה ענין צדדי שנוגע לעבודתם ונאמנותם של הגזברים, אמנם מפשטות הלשון והענין משמע שהכוונה ד"לי לשמי" נוגעת היא בעצם ענין התרומה, כדלקמן].

ד.

והביאור בזה - בדרך החסידות:

נתינת התרומה היתה לצורך המשכן והקרבנות, לעשות את המשכן לדירה לו יתברך ועל ידי זה בכל העולם כולו.

והנה כאשר באים לעשות את הדירה ראויה להמלך, מלכו של עולם, יש שני ענינים (וכמבואר בלקוטי תורה בלק ע, ג): "צריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך .. ואחר כך לסדר שם כלים נאים". ובעבודת ה' - א) סור מרע, שהיא הכנה והקדמה מוכרחת לעשיית הדירה; ב) עשיית הדירה בפועל, על ידי ועשה טוב, המשכת אלקות בדברים הגשמיים.

ויש הבדל בין שני ענינים אלו: בעבודה הא', סור מרע, נוגע בעיקר בפועל ממש. אין נוגע כל כך כיצד האדם פועל על עצמו להיזהר מהרע, באיזה דרכים הוא משתמש לשם כך. העיקר הוא התוצאה, שנעשה נקי "מכל לכלוך";

אולם בעבודה הב', עשה טוב, יש חשיבות גדולה ומכרעת לכוונת האדם (נוסף על המעשה עצמו). שהרי, אם אין כוונת האדם כדבעי, ויש לו פניות כו', מהווה הדבר סתירה להשראת השכינה.

[ראה ספר המאמרים תש"ח (ע' 83 ואילך), ושם: "בכל ענין ועצה שיסור מן הרע הרי הוא טוב, שהרי הוא יוצא מן הרע, ומה איכפת לן במה ואיך הוא יוצא מן הרע, כי העיקר הוא שיוצא מן החושך לאור; והנה כל זה הוא הסדר דיציאה מן הרע, וכמו במי שהוא טובע ר"ל בעומק הנהר, הנה כל אופני ודרכי הצלה הם טובים, כי העיקר הוא שיציל את עצמו מלהטבע ברע ח"ו, אבל לאחר שיצא מן הסכנה צריך להיות מסודר בעבודתו".

- וזה שאמרו (פסחים נ, ב. ובכ"מ) "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה", הרי זה (לא משום שהעבודה "שלא לשמה" היא מספיקה, אלא) משום שסוף סוף "מתוך שלא לשמה בא לשמה". ודו"ק].

וכשם שהדברים אמורים בעבודת האדם בינו לבין עצמו, כן הוא גם בהעבודה דהמשכת אלקות בעניני הבריאה ועשייתם לדירה לו יתברך, שיש בזה ב' הענינים:

לקראת שבת

י

א) סור מרע - להוציא החפץ מרשות "העולם" השפלי; ב) עשה טוב - להכניס אותו ברשות הקב"ה, שנעשה הקדש.

ומעתה יתבאר, שכאשר בא הנותן ומוציא את החפץ מרשותו ("ויתנו"), העיקר הוא עצם הנתנה ואין כל כך חשיבות להכוונה שבנתנה זו (כשם שבעבודה ד"סור מרע" כפשוטו אין נפק"מ באיזה אופן השתמש כדי לצאת מן הרע כו', כנ"ל);

אולם כאשר בא הגזבר ומכניס את החפץ לרשות הקדש, "ויקחו" - אז מוכרח שיהיה כוונה לשמה, "לי לשמי", שלא יהיו שום פניות צדדיות שיפריעו להשראת השכינה בחפץ זה, אלא תהיה כוונה מתאימה לשם שמים.

וכיו"ב). דבזמן שלא הי' שם הארון הי' למשכן דין "במה גדולה" בלבד (תוספתא זבחים ספ"ג. וראה גם מאירי מגילה ט, ב). משא"כ בבית עולמים הנה גם לאחרי שניטל משם הארון, נשארה שכינה במקום ההוא וקדושתו קדושת עולם (כמ"ש הרמב"ם בספ"ו מהל' בית הבחירה).

ומעתה י"ל, דלאחר שנבנה בית עולמים ונקבעה שם הקדושה לעולם, ממילא אין השראת השכינה תלוי' בארון, ואין מצוה בעשיית הארון. כי כל עיקר עשייתו הוי רק לפעול השראת השכינה כנ"ל. ולכן לא הביא הרמב"ם דיני עשיית הארון בהל' בית הבחירה, ולא מנאה במנין המצוות מכיון שאין בעשייתה מצוה לדורות. וא"ש.

(יעיין בארוכה לקו"ש ח"ד עמ' 1346 ואילך)

צורת גביעי המנורה

בהל' בית הבחירה (פ"ג סה"י) לאחרי שמבאר הרמב"ם צורת המנורה מסיים "וזו היא צורתה", ובכתה"י יש ציור המנורה. ומצינו בזה דבר תמוה, דהגביעים מצוירים כששוליהם למעלה ופיהם למטה. וכ"ה בציור המנורה שבגוף כתי"ק הרמב"ם בפירוש המשניות (מנחות ספ"ג. צילום ממנה בפיה"מ הוצאת קאפח).

וטעמא בעי אמאי נקבעו הגביעים

מצוות עשיית הארון

ועשו ארון

(כה, י')

בהל' בית הבחירה כותב הרמב"ם באריכות דיני עשיית כלי המקדש, המנורה, המזבח, השלחן וכיו"ב. והשמיט דיני וצורת עשיית הארון. וכמו"כ בספר המצוות מנה עשיית שאר הכלים במנין המצוות (כחלק ממ"ע דבנין ביהמ"ק), אך אינו מזכיר כלל עשיית הארון.

ושקו"ט בזה בארוכה נו"כ הרמב"ם (ועיין מנ"ח מ"ע צה. פי' הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג בסופו פרשה נב. ועוד).

וי"ל בזה באופן מחודש, דלדעת הרמב"ם חלוק דין עשיית הארון מעשיית שאר הכלים. דשאר כלי המקדש נעשו לשם העבודה בהם, כהדלקת הנרות במנורה וכיו"ב, ומפני שהעבודה בהם היא מצוה לדורות שפיר נמנו כמ"ע, ונכתבו דיניהם בהל' בית הבחירה.

אך הארון אין בו עבודה כלל, כ"א דע"י שנמצא בבית המקדש ה"ז פועל שתהי' שם השראת השכינה. והציווי על עשייתו הוא רק כדי לפעול השראת השכינה. וכמ"ש בסוף פרשת עשיית הארון (כה, כב) דעשייתו הוי כדי שיהי' "ונועדתי לך שם".

והנה, מצינו חילוק בין בית עולמים והמשכן (המשכן במדבר, משכן שילה

ומרוה". דכל ענין המנורה היא להשקות ולהרוות "לעולם השפל".

והנה בד"כ כשגביע עומד באופן רגיל כששוליו למטה, אז נשאר המשקה בתוך הגביע, ואין האדם יכול לשתות בדרך זו. ורק כשהופך את הגביע אז יוכל לשתות ולרוות צמאונו.

ועפ"ז י"ל דלכן נקבעו הגביעים במנורה כששוליהם למעלה, להראות שאין השפעת הקדושה שבמנורה בשביל המקדש, אלא היא "נשפכת" כלפי חוץ, ומשקה ומרוה את העולם השפל.

(ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 164 ואילך)

במנורה (לדעת הרמב"ם) כשהם הפוכים, ולא כאופן עמידתם הרגיל ששולי הגביע למטה ופיו למעלה.

וי"ל בזה ע"פ מה שאמרו חז"ל בנוגע להמנורה (מנחות פו, ב) "לא לאורה אני צריך כו' עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל". ולכן היו חלונות בית המקדש "שקופים אטומים" (מ"א ו, ד) רחבים מבחוץ וצרים מבפנים (הפוך מחלונות רגילים), "כדי שתהא אורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם" (ל' רש"י כת"י מנחות שם).

וכמו"כ כתב הבחיי (פרשתנו כה, לא) בנוגע לגביעי המנורה הוא שהרמז בגביע הוא כי הוא "כלי [ש]משקה

"הגבוה ביותר יורד למטה ביותר": טעם שהמשכן והמקדש הם במקום מוגבל בעוה"ז

ככל שהאור גבוה יותר ה"ה מתגלה במקום נמוך יותר | הקב"ה איננו מוגבל, גם לא בהיותו "בלי גבול" | בבית המקדש נתגלה איך שהגבול והבלי-גבול אינם בסתירה | "בכל דרכיך דעהו"

פרשתנו פותחת בציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ועל יסוד הציווי הזה באו כל הפרשיות הבאות עד סוף ספר שמות. ולכאורה יש להקשות קושיא עיקרית ויסודית במהות כל הענין דהשראת השכינה במשכן ובמקדש: הרי הקב"ה אינו מדוד ומוגבל בהגבלת המקום ח"ו, ו"את השמים והארץ אני מלא", ומדוע נצרך לבנות לו ית' משכן שדוקא בתוך מקום שהוא יוכל להיות "ושכנתי בתוכם"?

ואף שהיישוב הפשוט הוא שהמשכן הוא מקום להתגלות השכינה. דהוא ית' נמצא בכל מקום, אלא שהוא נעלם ונסתר מעין כל חי, וכדי לגלות שכינת עוזו, ה"ז על ידי עבודת האדם. ובית-המקדש הוא המקום שע"י העבודות שעובדים בו נגלה כבוד ה'. - אך זה גופא צריך ביאור: דלכאורה בכל אתר ואתר שיהודי עובד את השי"ת, ה"ה מגלה אלוקות בעולם, ומקרא מלא דיבר

לקראת שבת

הכתוב: "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", ולמה עבודות הקודש דביהמ"ק יכולות היו להיעשות אך ורק במקום אחד?!

יתר על כן: עבודת הקרבנות (שהיא אחת העבודות העיקריות דביהמ"ק) נחלקת לשתיים: הקרבת קרבנות בגשמיות, ועבודת הקרבנות ברוחניות, שזהו ה"עבודה שבלב", שבזמן הזה עבודה זו היא התפילה שכנגד תמידין תקנום³. וב' חלקים אלו תלויים וקשורים במקום המקדש: הקרבת הקרבנות אסורה מחוץ למקום המקדש⁴; ועבודת התפילה, אף שהיא מותרת בכל מקום⁵ מ"מ היא צריכה להיות מכוונת כנגד בית המקדש ד"זוה שער השמים"⁶, "והתפללו אליך דרך ארצם"⁷ ובארץ ישראל כנגד ירושלים ובירושלים כנגד ביהמ"ק - דסוכ"ס גם עבודת התפילה חייבת להיות דרך ביהמ"ק⁸.

דזה אינו מובן: התינח עבודת הקרבנות בגשמיות, כיון שבכל מהותה היא עבודה גשמית, בבהמה גשמית ובאש גשמית וכו' - מובן שיש לה מקום מיוחד⁹. ואמנם, עבודת התפילה שהיא עבודה שבלב מה טעם תהי' מוגבלת ומדודה במקום מסויים?!

[דכל עניינה של התפילה היא אך ורק רוחניות, וכדאיתא בספרים¹⁰ שעניין התפילה הוא כקרבו - "קירוב הכוחות והחושים" לקב"ה. ובכלל עיקר התפילה הוא כוונת הלב, ואף עניין הדיבור שבתפילה הוא רק כדי לעורר הכוונה¹¹].

פלל גדול הוא בתורת החסידות: "כל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר"¹², ומשמעו שה"אורות" וההמשכות הגבוהים ביותר, באים ויורדים דוקא למקומות הכי נמוכים.

והנה, הקדוש-ברוך-הוא הוא "אין סוף". בלי-גבול אמיתי. דאינו מוגבל לא בהגבלות של

(2) שמות כ, כא. אבות פ"ג מ"ו. וראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד.

(3) ברכות כו, ב. שו"ע אדמוה"ז סי' צח, ד.

(4) מאז שבאו לירושלים (זבחים פ"ד מ"ד, ח).

(5) מלבד בבקתא שמצד עניין צדדי - פיזור הנפש - א"א להתפלל שם. טוש"ע או"ח ס"צ.

(6) בראשית כח, יז.

(7) מלכים א ח, מח.

(8) וכיו"ב גם "אין התפילה נשמעת אלא בבית הכנסת" (ברכות ו, א. שו"ע סי' צ) שהוא מקדש מעט (מגילה כט, א).

(9) אבל לא לגמרי. דמדוע באמת עבודת הקרבנות צריכה להיות דוקא מקום מסויים ומוגדר, ולא כמו שהי' קודם איסור במות שהי' מותר בכ"מ?

(10) של"ה מסכת תענית אור - תורה בסופו (ריא, ב) וש"נ.

(11) לקו"ת אחרי כה, סע"ד.

(12) נתבאר בארוכה בשערי-אורה (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך, פל"ב ואילך.

לקראת שבת

טו

"מקום", וגם לא בהגבלות של "למעלה מהמקום" - דגם "למעלה מהמקום" באמת היא הגבלה.

ובלשונו של המקובל רבינו מאיר נ' גבאי בעל "עבודת הקודש"¹³: "אין סוף הוא שלמות מבלי חסרון. ואם תאמר שיש לו כח בלי גבול - ואין לו כח בגבול, אתה מחסר שלמותו". דבר גבולי מוגדר הוא בזה שנמצא הוא רק בתוך ה"מקום" המוגבל, וכוח בלתי מוגבל ה"ה" מוגדר "בזה שביכלתו לפעול רק בדרגא שהיא "למעלה מהמקום" ובלתי בע"ג. מה שאין כן בו ית', ח"ו אי-אפשר לומר שנמנע ממנו איזה דבר. דהוא יתברך "נמנע הנמנעות"¹⁴ וביכלתו לחבר ב' הפכים ממש - דאף שהוא ית' "אין סוף" ובלתי בעל גבול כלל, אין הגבול וה"מקום" נמנע ממנו ח"ו, וגם בתוך ה"מקום" ה"ה שוכן ומתגלה.

זהו החידוש המיוחד שבמקדש ובמשכן. מקום מסויים ומוגדר ביריעות, קרשים ואדנים (ובבית המקדש תחומי העזרה) - ושם איוה הקב"ה למושב לו.

דבבית המקדש, הי' גילוי כח זה דחיבור ה"מקום" וה"בלי מקום". דמחד, היו כלי המקדש צריכים להיות מדודים בשיעור מסויים, ומדוייקים בתכלית, ומאידך בתוך "מקום" ו"מדידה" זו הי' גילוי אורו ית' הבלתי בע"ג.

וכמפורש בדחז"ל ש"מקום הארון אינו מן המדה"¹⁵ - דהיו הגבלות של מקום (ולולא הי' קודש-הקדשים מחזיק עשרים אמה, או אם הארון לא היה מחזיק אמתיים וחצי וכו' - לא הייתה שם השראת השכינה. וע"פ הלכה היו חייבים להיות ההגבלות דמידת המקום) ועם זאת - "אינו מן המדה". דזאת יתכן רק בכוח הא"ס המפליא לעשות ולחבר "בלי-גבול" ו"גבול".

וכיוצא בזה הי' בכל המקום דביהמ"ק, דבחר הקב"ה להשרות שכינתו דוקא בין בדי ארון. דשם התגלה כוחו ית' הבלתי מוגבל כלל, גם לא בהגבלה ד"בלי גבול".

כאשר רוצה יהודי להתקשר בקב"ה, בדרגא כזו באלוקות שלמעלה מכל גבול והגדרה שהיא, גם למעלה מהתואר ד"בלי גבול" - צריכה להיות עבודת השם שלו דוקא בעניינים תחתונים וגשמיים. דעבודת הקרבנות בביהמ"ק, בשל היותה עבודה גשמית ממש, ובמקום מוגדר ומסויים - הרי שעבודה זו כלשון הזוה"ק¹⁶ "רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין-סוף"¹⁷. דבאם הקרבנות או

13 ח"א רפ"ח. העניין הבא לקמן הוא "לשון הרב המקובל רבי עזריאל ז"ל שקיבל מפי הרב החסיד רבי יצחק סגי-נהור, בן הראב"ד ז"ל שהיה שלישי לאלהו ז"ל". נתבאר בארוכה בריבוי מקומות בחסידות, ראה לדוגמא בד"ה "וילך ה" תרס"ו.

14 ראה בשו"ת הרשב"א סי' תיח. ספר החקירה לכ"ק אדמו"ר הצמח-צדק ע' 68.

15 יומא כא, א. וש"נ.

16 זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב.

17 וכיו"ב בתפילה שעניינה הוא "יהי רצון" - שיהי' רצון חדש שלא הי' מקודם דזה קאי על דרגא כזו באלוקות שלמעלה מה"רצון" הרגיל (ובלשון החסידות: למעלה מבעל הרצון). רק שבתפלה להיותה בעיקרה עבודה רוחנית

לקראת שבת

עבודת התפילה לא היו קשורים במקום גשמי מסויים, הרי שהדרגא שהיו יכולים לבוא אליה ע"י העבודה - היא רק דרגא כזו המוגדרת להיות "למעלה מן המקום" ואינה מתגלית בדבר המוגבל. אבל כשהעבודה קשורה בגשמיותו ממש - הרי שהוא קשור רק בעצמותו ית'.

והשתא אתי שפיר עניין נוסף: ידוע דהמקדש שבירושלים הוא בדרגא למעלה מהמשכן שעשה משה ע"פ ה' במדבר סיני¹⁸. וטעם הדבר: המשכן לא ה' מוגדר במקום אחד תמידי, וכדכתיב גבי¹⁹: "ואהי' מתהלך באוהל ובמשכן". וכמו"כ בניינו ה' בעיקר ממין הצומח (עצי שטים) והחי (יריעות) ולא כ"כ מדומם²⁰ - ועל-כן עדיין לא ה' בבחי' "תחתון ביותר" ומשום הכי לא התגלה בו ה"גבוה ביותר".

דוקא אחרי שנבנה בית-עולמים, שהי' מוגדר במקום מסויים ותמידי, ונבנה מבנין אבנים - דומם - שהוא ה"למטה ביותר", אזי שרה שם הגילוי העליון ביותר, דירת קבע לקב"ה.

וממנו נקח לעבוד את ה' אלוקינו:

ידוע דיוק רז"ל²¹ בפסוק "ושכנתי בתוכם" - "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל". שהקב"ה מבטיח כביכול "ושכנתי בתוכם" - שהוא ישרה ויתגלה, לא רק במשכן ובבית-המקדש, אלא גם ב"תוכו" של כל איש ישראל שיעשה מדבריו הגשמיים מקדש לה' - ע"י לימוד התורה, קיום המצוות, והבאת הקדושה גם בדברי החול והרשות.

ובמידה מסויימת השראת השכינה בכל איש ישראל גבוהה יותר מהשראת השכינה בבית המקדש. דכנ"ל דוקא ב"מטה ביותר" מתגלה ה"עליון ביותר". ועל-כן, דעת לנבון נקל שהבנין הגשמי דביהמ"ק, ככל שהי' "גשמי" הרי שהוא נעלה ומשובח לאין-ערוך על שאר חלקי העולם.

(אינה למטה ב'ויתך - בערך הקרבן הגשמי), ובמילא אינה מגעת במקום נעלה כ"כ כקרבות. ולכן היא אפשרית בכל מקום ורק שצריכה להיות מכוונת לצד המקדש, וגם התפלה עצמה, אף שצריכה להיות בבית הכנסת מקדש מעט, אין זה לעיכובא בדיעבד. משא"כ קרבות שהם בגשמיות, מוכרחים להיות (בשעת איסור הבמות) במקום המשכן ומקדש דוקא.

18) ראה בזבחים פי"ד. מגילה ט, ב. הובא ברש"י דברים יב, ח.

19) שמואל ב ז, ו.

20) אדני הנחושת היו רק היסוד למשכן.

21) בלקוטי-תורה ר"פ נשא ועוד בכ"מ הובא בשם רז"ל. ולע"ע לא מצאתיו אלא בראשית חכמה (שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו), ובשל"ה שער האותיות אות ל. מסכת תענית רד"ה מענין העבודה. פ' תרומה חלק תו"א - שכה, ב. שכו, ב. - ועוד.

לקראת שבת

משא"כ כשיהודי מכניס קדושה בחפציו ובעסקיו הגשמיים ועד ל"בכל דרכיך דעהו"²² שאפי' בדרכי ועסקי האדם הרי הוא יודע את הבורא - אזי הוא עושה "מקדש" מדברים תחתונים ממש. דמשום הכי, בית-המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו, נבנה דוקא בזכות ובכוח מעשי ישראל בזמן הזה - מעשים הנעשים בגשמיות הכי תחתונה!

נחמת בני ישראל במצרים

ועצי שמים

ומאין הי' להם במדבר, פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים (כה. ה. רש"י)

יש לעיין, הרי כדי להשיג ארזים לבניית המשכן היו יכולים בני ישראל לקנותם מתגרי האומות או לקחתם מיערות סמוכים, וא"כ מדוע הוצרך יעקב אבינו להביא אתו ארזים מא"י ולנטוע אותם במצרים?

וי"ל ע"ד הדרוש, דענין זה פירשו "רבי תנחומא" - מלשון "נחמה". שעשה כן יעקב אבינו כי לנחם את בני ישראל מצרת גלותם.

דכאשר היו ישראל במצרים, בגלות קשה ביותר, עם גזירות כ"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" וכיו"ב, הנה זה הי' נחמתן כשראו את הארזים שנטע יעקב.

דאף שידעו שהבטיח להם הקב"ה - "אנכי אעלך גם עלה" (ויגש מו, ד), אי"ז דומה לזה שראו בעיניהם שהנה יש ארזים שנטע יעקב במצרים רק ע"מ שיצאו ממצרים ויקחו ארזים אלו עמהם, ויבנו בהם את המשכן.

(ע"פ לקו"ש חל"א עמ' 146 ואילך)

הקשר בין ישראל והקב"ה

ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך

(כה, כא)

נחלקו רש"י והרמב"ן בגדר הכפורת, דלרש"י הכפורת היא כלי בפ"ע, ולכן מפרש פסוק זה "שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן את הכפרת עליו", אבל להרמב"ן הכפורת היא חלק מהארון וכלשונו "ארון יקרא גם בהיות הכפרת עליו" (ועיין שם איד מפרש הפסוק).

ונפק"מ האם בשעת עשיית הכפרת היו צריכים לכוון לשם עשיית הארון או לשם עשיית כפרת.

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

תכלית המשכן והארון שבו, הי' כדי שיהי' "ושכנתי בתוכם" שהשי"ת ישכון בתוככי בני"י, והמקום שבו שרתה שכינה היתה כלשון הכתוב "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים", מעל הכפרת.

אמנם כדי שבני"י ירגישו את השראת השכינה שביניהם זהו רק ע"י התורה, ולכן מפרש הרמב"ן שהכפורת ששם שרתה שכינה היתה חלק מהארון ששם היו שני לוחות הברית, התורה. כי רק ע"י התורה מרגישים את השראת השכינה.

אך באמת הקב"ה שורה בבני"י גם אם אינם לומדים תורה (אף שאז אינם מרגישים את השראת השכינה), כי הקשר הפנימי של ישראל וקוב"ה הוא למעלה מהתורה, כמחז"ל "ישראל קדמו לתורה", ולכן מפרש רש"י שהכפורת ששם שרתה השכינה היא כלי בפ"ע והיא למעלה מהארון ששם היו הלוחות, התורה.

(ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 175 ואילך)

חידושי סוגיות

בגדר אמה טרקסין לשיטת הרמב"ם

יקשה על דברי הרמב"ם אמאי בבית שני לא הי' די בפרוכת ושינו בנין להוסיף אמה על מדתו, ויפלפל בכמה מהתי' בזה, ויחדש דלהרמב"ם גדר אמה זו במקדש לא הי' רק משמש למקום אחר למחיצה וכיו"ב אלא דין מקום בפ"ע, ושינוי זה מסתעף מגדר בנין קבוע שבמקדש, ועפ"ז מיישב כל פרטי שיטת הרמב"ם ולשונותיו בזה

א

יתירה בין הקדש ובין קדש הקדשים ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שני פרוכות אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהי' בראשון.

ובכס"מ כותב, שמקור דברי הרמב"ם "כיון שבנו הבית שני נסתפק להם כו" - הוא בירושלמי כלאים (פ"ח ה"ד. הבא להלן הוא בל' הכס"מ) "אמה טרקסין מה מבפנים או מבחוץ כו' א"ר יוסי מן מה דכתיב (מלכים א' ו', יז) וארבעים באמה כו' הדא אמרה מבפנים כו' והכתיב (דה"ב ג', ח) ויעש את בית קדה"ק כו' הדא אמרה מבחוץ".

יפלפל בדברי הרמב"ם דאזיל כהירוש', וקשה לדבריו אמאי בבית שני לא הי' די בפרוכת ושינו בנין להוסיף אמה על מדתו

כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ד ה"ב): בבית ראשון הי' כותל מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים עביו אמה וכיון שבנו הבית שני נסתפק להם אם עובי הכותל הי' ממדת הקדש או ממדת קדש הקדשים לפיכך עשו קדש הקדשים עביו עשרים אמה תמימות ועשו הקדש ארבעים אמה תמימות והניחו אמה

לקראת שבת

הירושלמי ש"נסתפק להם אם עובי הכותל הי' ממדת הקודש או ממדת קודש הקדשים, לפיכך עשו כו' אמה יתירה בין הקדש ובין קדה"ק".²

ולכאורה צ"ע בזה³, דכיון שבלאה"כ לא עשו כותל בבית שני, א"כ, אמאי הוצרכו להניח אמה יתירה כנגד עובי הכותל, ולא הי' להם די בעשיית פרוכת⁴ בין ארבעים דקודש ועשרים דקדה"ק?

ותו צ"ע בכלל, היאך היו רשאים להוסיף על מדת הבנין, הא כתיב (דה"א כח, יט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"⁵. דהנה השינוי ששינו בזה בבנין הי' בתרתי: בבית ראשון הי' ההיכל וק"ק ביחד ס' אמה והאמה טרקסין היתה או בתחלת ק"ק באמה הא' או בסוף ההיכל באמה המ' שבו, ולא הי' הפסק כלל בין הקודש וקדה"ק, משא"כ בבית שני (א) הי' קדה"ק כ' אמות תמימות וקדש מ' אמות תמימות, וביניהן (הפסק) אמה יתירה. (ב) הי' שינוי במקום שטח קרקע ההיכל (או

והנה שקו"ט בגדרה של "אמה טרקסין" אשכחן גם בש"ס בבלי, והוא במס' יומא (נב, א): "אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ, מתקיף לה רבינא מ"ט אילימא משום דכתיב (מ"א שם, ב) והבית . . ששים אמה ארכו . . וכתוב (נסמן לעיל) וארבעים באמה הי' הבית הוא ההיכל לפני, וכתוב (מ"א שם, כ) ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו ולא ידעינן אמה טרקסין אי מהני עשרים ואי מהני ארבעים, ודילמא לא מהני עשרין ולא מהני ארבעין וחללא קא חשיב כותלים לא קא חשיב, תדע דכל היכא דקא חשיב כותלים חשיב לי' לדידי' דתנן ההיכל מאה על מאה ברום מאה . . כותל ההיכל שש וארכו ארבעים אמה ואמה טרקסין וכ' אמה בית קדשי הקדשים . . אלא קדושת' אי כלפנים אי כלחוץ"¹.

מיהו אליבא דפשט הסוגיא בבבלי, הנה למסקנא דגמרא ידוע הי' להם מקומה של אמה טרקסין (שלא הי' מהני עשרים ולא מהני ארבעים אלא אמה בפ"ע), וכל מה שהיו בספק הוא דלא ידעו דין המקום אי קדושתו כלפנים (קד"ק) או כלחוץ (היכל), אלא שכיון שלא היו יכולין לעשות כותל בבית שני (כדלקמן) הילכך "עבוד שתי פרוכות", שביניהן אויר אמה כנגד מקום אמה טרקסין. ונמצא לפ"ז שלהבבלי לא הוסיפו כלום במדת הבנין מחמת ספק ומידתו היתה בודאי להם כדינה, אלא שעשו שני פרוכות במקום הכותל, האמה טרקסין.

אבל הרמב"ם נקט (ע"פ הכס"מ) כדברי

(2) ראה שיח יצחק ליומא שם ד"ה אלא קדושת', שהקשה על הרמב"ם דכ' דלא כמסקנת הגמ'. וראה בארוכה חסדי דוד לתוספתא יומא פ"ב, יד דוד יומא שם, הר המורי' לרמב"ם שם ועוד - דגם להבבלי נשאר הספק מאיזו מדה היא, אלא דמוסיף עוד ספיקות, דאולי הי' אמה בפ"ע כו'. ע"ש. אבל מלשון הרמב"ם "לפיכך עשו קדש הקדשים עביו כ' אמה תמימות . . הקדש מ' אמה תמימות והניחו אמה יתירה כו'" לא משמע דמפרש בבבלי דג"ז בכלל הספק. ועכ"פ לפי' הכס"מ מקור הרמב"ם הוא מהירושלמי. ואב"מ.

(3) וראה פי' ר"מ קזיס למדות (ירושלים, תשכ"ג) פ"ד מ"ז. חסדי דוד שם. עזרת כהנים שבעה ע"ה 9.

(4) ראה תו"י יומא שבעה ע"ה 7 שאין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדה"ק.

(5) וראה דרך הקדש (למהר"א אלפאנדרי) כג, ד. חסדי דוד שבעה ע"ה 2. עזרת כהנים שבעה ע"ה 9 (אות ג). ועוד.

(1) וכ"ה לסתמא דגמ' שם נא, ב: ורבנן אמרי לך . . ואיסתפקא להו לרבנן בקדושת' אי כלפנים אי כלחוץ.

קדה"ק) מכפי שהי' בבית ראשון⁶.

ומלבד זה יש להקשות עוד בשיטת הרמב"ם:
בתוס' (ד"ה ועבוד יומא נא, ב) הקשו מדוע הוצרכו לעשות שתי פרוכות, ולא עשו פרוכת אחת שעובי' אמה, ותירצו "דמשמע להו לרבנן פי' דקרא (תרומה כו, לג) והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש גו' שמצד חיצון של פרוכת יהא קדש ומתחילת עובי' ולפנים יהא הכל קדש קדשים ולהכי לא מצי למיעבד פרוכת אחת שעובי' אמה ולאוקומה במקום אמה טרקסין דילמא קדושתה כלחוץ ונמצא דמתחילת עובי' ולפנים אינו הכל קדש קדשים . . אבל השתא דעבוד שתי פרוכות ניחא, חדא אוקומה בתחילת מקום אמה טרקסין והשניי' בסוף אמה טרקסין בקדש הקדשים בסוף חלל העשרים של קודש הקדשים לצד החוץ דבוקה למקום סוף אמה טרקסין דאי מקום אמה טרקסין כלפנים הרי מעובי פרוכת החיצונה ולפנים הוה קדשי הקדשים הכל ואי מקום אמה טרקסין כלחוץ מעובי פרוכת השני' ולפנים הוי קדשי הקדשים".

אמנם, מדברי הרמב"ם "הניחו אמה יתירה בין הקדש כו' וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהי' בראשון", מוכח דלא ס"ל כהתוס' שההבדלה צ"ל בפרוכת גופא, שהרי דייק בלשונו דשני הפרוכות "אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקודש וביניהן אמה כו'" (כלשון המשנה יומא שם), משא"כ לדעת התוס' (שהפרוכת עצמה מبدלת) הרי פרוכת הא' היתה "בתחילת מקום אמה טרקסין" באופן שלא היתה אמה שלימה ביניהן. ועפ"י יש לתמוה עוד, מאי טעמא להרמב"ם לא עשו פרוכת אחת שעובי' אמה?

וליקא למימר דלהרמב"ם לא הוי שינוי זה סתירה להא ד"הכל בכתב גו"⁷, דאלמלא כן שוב אינו מובן, אמאי לא בנו כותל ממש בבית שני ורק עשו ב' פרוכות. דהנה, בגמ' (ב"ב ג, סע"א) איתא הטעם שלא עבוד אמה טרקסין "כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי" (שכותל דעובי אמה אינו יכול לעמוד בגובה של יותר משלשים אמה), ופרש"י (בסוגיא דיומא נא, ב ד"ה אמה טרקסין) "ולהוסיף על עובי' א"א דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", ובמק"א (כתובות קו, א ד"ה בדבבי) פרש"י "ולהרחיבו לא יכלו לפי שמקצרים את ההיכל או את קדשי הקדשים"⁸, אבל את"ל דלפי הרמב"ם הא דמוסיפים במדה בין הקדש וקדה"ק אינו שייך ל"הכל בכתב גו", א"כ למה לא הוסיפו מדה ד"אמה יתירה" לבנות כותל ו"להוסיף על עובי'?"

6 ראה שטמ"ק ב"ב ג, ב בשם תוס' הרא"ש: אבל באורך ורוחב לא יוכלו להוסיף מהאי קרא משום דלא יוכלו לשנות הקרקע שנתקדש כבר לאולם לעשותו לצורך היכל וכן מעזרה למזבח אי לאו דאשכחו קרא. ועד"ז הוא בקיצור במאיירי ליומא כאן "ולהוסיף בקרקע אי אפשר שהכל הי' מצוייר נבנואה כדכתיב הכל כו".

7 להעיר מתו"י ליומא נא, ב (נדפס שם נב, א) ד"ה מספקא (וריתב"א יומא שם) בשם הריב"א ש"אין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים. אלא בדפשוטות כוונתו רק על ההוספה באויר ההיכל וקדה"ק (ראה תוס' הרא"ש יומא שם "ואין לחוש במה שמוסיפים על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים, כיון שבלאו הכי היתה קדושת מקום החומה באותה קדושה") ולא על ההוספה במקום הקדושה (בשטח הקרקע), וכמ"ש בתוס' הרא"ש ב"ב שם.

8 וראה גם תוס' ישנים יומא שם ד"ה עבוד שתי: ולקצר בחלל היכל או קדשי הקדשים לא היו יכולין דהכל בכתב. ובמאיירי יומא כאן: ולהוסיף ברוחב אי אפשר שהי' אויר ההיכל מתמעט מארבעים אמה.

9 וראה שלטי הגבורים לר' אברהם הרופא (מנטובא שע"ב) פי"ד. עזרת כהנים למס' מדות פ"ד מ"ז (בני יוסף

ב

כי ההבדלה בין קודש וקודש הקדשים היתה ע"י כותל בנוי ומחיצה גמורה - והפרוכת (על פתח האמה טרקסין) היתה רק משום צניעות, כדאיתא ברש"י (מנחות צח, סע"א. וראה יומא נד, א. ועוד), ולהכי כתב הכס"מ שבמה שכתב הרמב"ם (בהמשך לשתי הפרוכות שבבית שני) "אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת לכם גו", כוונתו למשכן.

מיהו, הא גופא קשיא, אמאי הוצרך הרמב"ם להזכיר כאן בסיום דבריו הא ד"במקדש ראשון (דהיינו המשכן) לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד"?

וגם למאן דמפרש כוונת הרמב"ם כפשוטה, דקאי על מקדש ראשון, צ"ב, אמאי לא הביא הרמב"ם ע"ד פרוכת זו תיכף בתחילת ההלכה? ולא מיבעי להפירוש שכוונת הרמב"ם בפרוכת זו המבדילה היא לכותל המפסיק, האמה טרקסין (ראה קרית ספר להמבי"ט לרמב"ם כאן) - הוה לי' להרמב"ם לפתוח ההלכה: "בבית ראשון הי' כותל מבדיל . . עביו אמה דכתיב והבדילה הפרוכת לכם גו", היינו שבבית המקדש הי' כותל בנין במקום פרוכת (כלשון הקרית ספר שם); הנה אף למאן דפירש שכוונת הרמב"ם היא כפשוטו, שהיתה פרוכת על האמה טרקסין, מצד הדין ד"הבדילה הפרוכת" (ולא רק מטעם צניעותא)¹⁰, צ"ב אמאי לא כילל הרמב"ם ב' הדברים יחדיו: "בבית ראשון הי' כותל מבדיל

יקדים דלב' השיטות בפירוש כוונת הרמב"ם אינו מובן סיום דבריו גבי פרוכת שהיתה בבית ראשון או במשכן

והנראה בכל זה, דהרמב"ם ס"ל גדר מחודש באמה טרקסין, דהנה בהמשך דבריו כתב הרמב"ם "אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר (פרשתנו כו, לג) והבדילה הפרוכת לכם וגו", ובכסף משנה שם "ומ"ש רבינו אבל במקדש ראשון לא הי' שם אלא פרוכת אחת וכו' נראה דלמשכן קרי מקדש ראשון דאילו בבית ראשון לא הי' פרוכת אלא כותל".

וכבר הקשו (בהגהות הר"י עמדין לרמב"ם שם. שלטי הגבורים שם. וראה גם חסדי דוד שם. ובכ"מ), דהא מקרא מלא דבר הכתוב בדברי הימים (דה"ב ג, יד) "ויעש את הפרוכת", הרי שגם בבית המקדש ראשון היתה פרוכת. וכן איתא להדיא בגמרא (יומא נד, א) דהוי "פרוכת דבבי", וכן כתב הרמב"ם עצמו בפירוש המשניות (מדות פ"ד מ"ז. וראה גם פיה"מ ליומא נא, ב. נב, ב).

ותירצו (ראה עזרת כהנים שם סוף אות ב'. הר המורי' שם. ועוד), דפשיטא שגם הכס"מ ס"ל שלהרמב"ם היתה בפתח האמה טרקסין פרוכת כמפורש בכתוב ובגמ', אלא שכאן קאי הרמב"ם בגדר דפרוכת מדין מחיצה, כמו הפרוכת בבית שני, דגדר זה ילפינן מקרא ד"הבדילה הפרוכת לכם גו" (גבי המשכן), משא"כ בבית ראשון לא היתה הפרוכת מדין "והבדילה הפרוכת גו" -

10 כדמשמע קצת מדבריו בפיה"מ מדות שם ועוד (וראה צ"ח יומא שם דמסיים: ונראה דבמקדש ראשון חד פרוכת הוה אלא שהי' עובי הפרוכת אמה כעובי חומת טרקסין). וראה בכ"ז בארוכה תורה שלמה מילואים לפ' תרומה ס"ח. וש"נ.

לקראת שבת

כג

במקום פרוכת דמשכן ורק שהי' זה כותל בנוי, צ"ל שגם בו היו ב' ענינים אלה, מחיצה בין קודש ובין קודש הקדשים, וגם מסך על הארון, וזהו גם פירוש תיבת "טרקסין", כמו שהביא רש"י (יומא נב, א ד"ה טרקסין. ועד"ז בר"ח שם נא, ב) מירושלמי (יומא פ"ה סה"א. כלאים ספ"ח) שפירושה "לשון פנים וחוף", ובתוס' (יומא שם נא, ב ד"ה טרקסין) "וי"מ מלשון טרוקו גלי שסגור הי' לפנים הימנו הלוחות שניתנו בסיני"¹², דלהפירוש שזהו "פנים וחוף" י"ל בפשטות שהוא מטעם שזהו כותל המפסיק בין פנים וחוף¹³, קודש הקדשים וקודש, והפירוש שהובא בתוס' הוא (בעיקר) מטעם זה שהוא מסך על הארון [ההחילוק הוא רק מהו העיקר, אי הא דהוי מחיצה המפסקת או זה שמגן על הארון, ולפיכך לדעת רש"י שבעיקר הוא דין מחיצה נק' טרקסין ע"ש פנים וחוף¹⁴,

כו' עביו אמה, וכן פרוכת דכתיב והבדילה הפרוכת לכם גו" (ואח"כ יבאר השינויים בבית שני, שהניחו אמה יתירה כנגד הכותל ועשו ב' פרוכות) - ומהו שהזכיר אודות הפרוכת והפסוק "והבדילה גו" רק לאחרי שביאר עשיית ב' הפרוכות בבית שני.

ג

יחדש דלהרמב"ם גדר אמה זו במקדש לא הי' רק משמש למקום אחר למחיצה וכיו"ב אלא דין מקום בפ"ע, ושינוי זה מסתעף מגדר בנין קבוע שבמקדש

ולזה נראה לבאר בזה ביאור חדש בגדר אמה טרקסין לדעת הרמב"ם:

דהנה, לענין פרוכת זו מצינו בקרא כמה לשונות: בציווי הראשון נאמר (פרשתנו שם) "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", אבל לאח"כ בציווי הקמת המשכן נאמר (פקודי מ, ג) "ושמת שם את ארון העדות וסכות על הארון את הפרוכת", ובהעשי' נאמר (שם מ, כא) "ויבא את הארון אל המשכן וישם את פרוכת המסך ויסך על ארון העדות", וכיו"ב¹¹.

והיינו דב' ענינים איתנהו בהפרוכת: א) גדר מחיצה מבדלת בין הקודש ובין קודש הקדשים, ב) גדר מסך על הארון.

ועפ"ז מצינו לחקור בדין אמה טרקסין שבבית ראשון:

דלפום ריהטא, מאחר שמקום אמה זו הי'

12) ובב"ב שם ד"ה הנ"ל הוא בשם ר"ת: כלומר שהי' מפסיק וסוגר את הלוחות שנתנו בסיני שהיו מונחות בארון שהי' בבית קדשי הקדשים. וראה עזרת כהנים למדות שם (בני יוסף ד"ה טרקסין אות א' וב').

13) בערוך ערך טרקסין: לשון יון פנים וחוף כלומר מספקא להו אי כלפנים אי כלחוף. ועד"ז הוא בתוס' ב"ב שם לפי' זה. אבל רש"י לא כתבו. ומזה שרש"י כ' בפירושו שם נא, ב ד"ה אמה טרקסין "כך נקראת כותל מחיצה שהפסיק במקדש ראשון" משמע דכך שמה מצד ההבדלה (והרי הא דמספקא להו לא הי' בבית ראשון אלא בבית שני, ולדעת רש"י) נק' אמה טרקסין בבית ראשון.

14) וי"ל דגם בפרוכת שבמשכן, אף שהיו בו ב' הענינים כנ"ל, ס"ל לרש"י שהעיקר הוא הנאמר בפשטות הכתובים בתחלה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש גו" שהיא מחיצה המבדלת. וי"ל שלכן פרש"י תיבת פרוכת בפרשת תרומה תיכף בתחילת הענין "ועשית פרוכת גו" (כו, לא), "פרוכת לשון מחיצה הוא ובל' חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם" - והרי מפורש בכתוב גופא "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", וי"ל דקמ"ל, דלא תימא שיש בה

11) ראה תצוה כז, כא. ל, ו. ונק' "פרוכת המסך" (ויקהל לה, יב. פקודי לט, לד. במדבר ד, ה), "פרוכת העדות" (אמור כד, ג) - ראה בארוכה תו"ש שם.

לקראת שבת

משא"כ לפי ר"ת וי"מ שבתוס'¹⁵.

בקראי בשם בפ"ע "דביר"¹⁶ (מ"א ו, טז ועוד). וראה פרש"י שם¹⁷.

ובטעמא דמילתא יש לומר - ע"פ דברי הרמב"ם בריש הל' בית הבחירה "מ"ע לעשות בית לה' כו' ועשו לי מקדש (פרשתנו כה, ח), וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה כו'", ונת' כבר במ"א¹⁸, שכוונת הרמב"ם בהדגשה זו (שהמשכן הי' רק "לפי שעה", דלכאורה מאי קמ"ל) - שבזה מגדיר החילוק בין המשכן שעשה משה ובית המקדש, שהמשכן הי' רק "לפי שעה" משא"כ בית המקדש הוא בית ובנין קבוע ("בית לדורי הדורות" (לשון הרמב"ם שם פ"א ה"ג)), וזהו היסוד להחילוקים בין פרטי בנין המשכן ופרטי בנין

אמנם, בביאור דברי הרמב"ם נראה לחדש דשיטה אחרת לו בזה. דהנה אי נקטינן ב' גדרים הנ"ל שבפרוכת (ואמה טרקסין), נמצא ענינה רק בתור פרט וטפל לחלק אחר שהי' במשכן ובמקדש - שכל גדרה הוא להיות מחיצה המשמשת את קודש הקדשים, או מגינה על הארון, אבל הרמב"ם ס"ל שלא הרי אמה טרקסין שבמקדש כהרי פרוכת שבמשכן, דאף שהפרוכת אכן כשמה כן היא, שמשמשת רק כמחיצה המבדלת, או כמסך על הארון, מיהא לענין ה"אמה טרקסין" ס"ל דיש בה גם גדר מקום בפני עצמו במקדש, שהיא חפצא בפ"ע, אלא שהיתה משמשת ג"כ לשני ענינים הנ"ל (הבדלה בין הקודש וקדשי הקדשים, וכן מסך על הארון), מ"מ, זהו רק פעולתה אבל אינו מעצם גדרה. והכי משמע מזה שנקרא מקום זה

16 וכמפורש בתוספתא יומא פ"ב, יא. בגמ' שם נב, א ובפרש"י שם ד"ה דביר. ועוד. וראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ז הי"ז.

וביותר מוכח כן מדברי הזהר (ח"ב ד, א), שמבאר הכתוב במלכים (מ"א ט, א) "ויהי ככלות שלמה לבנות את בית ה' ואת בית המלך", "דאיהו בית המקדש כגון עזרות ולשכות ובית האולם והדביר", הרי שהזהר מנה ה"דביר" כא' מחלקי בית המקדש, ואיך שנפרש הטעם שהזהר מנה ד' ענינים אלה דוקא, הרי בכל אופן מוכח מזה שה"דביר" אינו רק פרט וטפל בחלק אחר של המקדש, אלא הוא ענין בפ"ע (כמו העזרות ולשכות ובית האולם).

[ובפרט ע"פ המבואר בכתבי אמו"ר על הזהר (לקוטי לוי"צ הערות לזהר שם), שד' הענינים שנמנו בזהר שם הם "לנגד ד' אותיות דשם הוי"ו", א"כ ודאי שחל על הדביר שם וחשיבות לעצמו].

17 ובכמה מקומות קאי "דביר" על קדה"ק - ראה לדוגמא מלכים שם, כג. שם ח, ו. ד"ב ה, ז. ובכמה מפרשים פ"י כן גם בפסוק הנ"ל דמלכים שם (ו, טז).

18 ראה לקו"ש ח"ט ע' 302 ואילך. חכ"א ע' 149 ואילך (חידושים וביאורים בהל' בית הבחירה (קה"ת, תשמ"ו) ס"ב. שם ח"ב שיחה ג').

שני ענינים, להבדיל בין הקודש וכן למסך על הארון, אלא שהחפצא שלה היא מחיצה, ורק שפועלת גם להיות מסך על הארון. ולהעיר מפרש"י בהציווי (פקודי מ, ג) "ושמת שם את ארון העדות וסכות על הארון את הפרוכת", "וסכות על הארון - לשון הגנה שהרי מחיצה היתה".

וראה רמב"ן על הפסוק "והבדילה הפרוכת לכס בין הקודש גו'" - "הענין שיצוה אותו הכתוב שישים הפרוכת תחת הקרסים כדי שיהא הארון שמה מבית לפרוכת ותבדיל הפרוכת בין הקודש ובין קדש הקדשים" וע"פ הנ"ל אולי י"ל דזה שהקדים בפ"י עה"פ הנ"ל (שבו נאמר "והבדילה הפרוכת גו") הענין הב' "כדי שיהא הארון שמה כו" הוא כי ס"ל דעיקר דינה דפרוכת הוא כמסך על הארון. ועצ"ע.

15 ולפי' שלטי הגבורים שם יא, ג (ע"פ הערוך בערך טרק (הג'')) שסוגר קה"ק, משמע דעיקר ענינו הוא לא זה שמבדיל אלא זה שגומר מחיצת קדה"ק, ע"ש. ואכ"מ.

לקראת שבת

כה

הקדושות שכ"א מהן מקודשת מדרגא שלמטה ממנה, אלא קדושתו מובדלת מכל הקדושות²⁰ שלמטה הימנו. ולפיכך אין די בזה שההבדלה (הקבועה²¹ בבית המקדש) תהא רק ע"י מחיצה דכותל (כשאר ההבדלות בין ב' מקומות), ובעינן דוקא מקום בפ"ע²² שהוא כעין "ממוצע" בין

בית המקדש. פירוש, דכמה מהשינויים שהיו בין בנין המקדש והמשכן מסתעפים מהחילוק שבין גדר בנין עראי ("לפי שעה") לגדר בנין קבוע.

ועד"ז בעניננו: במשכן שהי' רק בנין עראי, "לפי שעה" - הרי הדבר המבדיל בין הקודש וקודש הקדשים (ומגן על הארון) לא הי' חלק מגוף הבנין, אלא רק "פרוכת", ששם זה מורה שאינו דבר קבוע בגוף הבנין, אלא מחיצה בשביל פעולת ההבדלה (או הגנה על הארון); משא"כ בבית המקדש, שהי' בנין קבוע¹⁹ הי' כותל מבדיל כו' עביו אמה, "דכותל" לאו דבר עראי הוא, אלא חלק מעצם הבנין. ויש על מקום זה שם בפני עצמו - "דביר".

ובסגנון אחר:

קדה"ק חלוק בקדושתו מכל חלקי הבית, שהיא גדר קדושה שלמעלה מכל מקומות המקודשים (כלים פ"א מ"ז ואילך. רמב"ם ה' ביהב"ח פ"ה ה"ג ואילך); וגדר קדושתו אינו רק עוד דרגא אחרת בקדושה, בדוגמא לשאר

20 להעיר מלשון המשנה כלים שם מ"ט "קדה"ק מקודש מהם" ולא כבהקדושות לפנ"ז* "מקודש ממנו".** ואולי י"ל דבזה מודגש הבדלת קדושת קה"ק גם מקדושת היכל, דבהקדושות שלפנ"ז קדושת כ"א היא למעלה יותר אבל בערך למקום הקדושה הקודמת, משא"כ קה"ק שאין לומר שקדושתו היא רק "למעלה" מהיכל, "מקודש ממנו", שזה מורה שיש לו ערך לקדושת היכל אלא שהוא למעלה ממנו, ולכן אומר הלשון "מקודש מהם", להורות שקדושת קה"ק מההיכל היא כמו קדושתו והבדלתו מהם, מהדרגות בקדושה שלמטה יותר, שפשיטא שקדושת קה"ק מובדלת מהם לגמרי.

21 כי אף שגם במשכן חלוקה הקדושה דקה"ק אהל מועד כו', הרי כיון שהמשכן אין קדושתו קדושת עולם, ולא הי' בו "שום קביעות מקום" כבביהמ"ק שהקדושה שבו באופן של קביעות (כנ"ל בפנים), "קדושתו קדושת עולם" ו"קדושת מקום" (ראה שבועות טז, ב. תוד"ה או אידי שם (דברי רבינו חיים הכהן). מהרש"א שם טו, א ד"ה אבל בימי שלמה. ועוד), לכן אין הקדושה של מקום קה"ק באופן של הבדלה כ"כ בהמשכן כמו בביהמ"ק, שרק בו היו זקוקים להבדלה קבועה ע"י הפסק והבדלה קבועה במקום. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ט ע' 73 ואילך. חידושים וביאורים שם (ט"ז).

22 אף שמצד קדושתו אינו קדושה בפ"ע אלא או כקדושת קודש או קה"ק, אבל ה"ז חולק מקום לעצמו, ועד שנתייחד למקום בפ"ע, שלפועל אינו מקום עבודה, לא דהיכל ולא דקה"ק. וראה ת"י יומא הנ"ל (הערה 7). גבורת ארי יומא שם (במילואים) ד"ה ומסתפקא. וראה לקמן הערה 26.

(* דלשון (רבים) "מקודש מהם" שבריש מ"ח שם קאי (לא על כמה דרגות (בביהמ"ק), אלא) על "עיירות המוקפות חומה" שבמשנה ז.
(** ראה שושנים לדוד למשניות שם שתי' (בתי' הב')

19 מעין דוגמא לדבר בנדו"ד: "אולם" שהי' בביהמ"ק שלא הי' במשכן. וראה רמב"ם שם פ"א ה"ה שמדייק "ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית כו' ועושיין מחיצה אחרת כו' כעין קלעי החצר כו' וכל המוקף במחיצה זו שהיא כעין חצר אהל מועד כו'", שמפשטות המשך לשונו משמע שהוא בדוגמת המשכן, ואעפ"כ רק בביהמ"ק הי' אולם (ראה קרית ספר ובכמה מפרשי הרמב"ם. לקו"ש חט"ז שם הערה 58). אלא שמחמת זה שביהמ"ק הוא בנין של קבע (ולא "לפי שעה" כהמשכן) הי' מחייב "שהי' לפני הקודש מקום אחד והוא הנקרא אולם". וראה עירובין ב, א ובמפרשים שם. ריטב"א שם ב, ב ד"ה פתח אולם הבית. ושם בסופו: כי האולם עצמו נקרא פתח ההיכל דלפנים מפני שהוא בית שער שלו כו' (וראה גם רד"ק מ"א ג, ג). וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך אולם. ואב"מ.

ד

עפ"ז מיישב כל פרטי שיטת הרמב"ם ולשונותיו בזה

ובזה יש לבאר, דהרמב"ם ס"ל, שגם בבית שני שלא עשו כותל, היו חייבים להניח אמה זו של מקום ה"דביר", שזהו אחד מגדרי "בית המקדש", שצ"ל מקום בפ"ע - רוחב אמה - בין קודש וקודש הקדשים. וענין זה מדוייק בלשון הרמב"ם בהלכה זו, שכתב "ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שתי פרוכות אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהי' בראשון" - דלכאורה אריכות לשון הרמב"ם "כנגד עובי הכותל שהי' בראשון" היא ייתורא דלישנא - אלא שבזה בא ללמדנו, דגדר בית המקדש מחייב להניח אמה זו.

וזהו גם הטעם שלא עשו פרוכת אחת שעובי' אמה אלא (כלשון הרמב"ם) "עשו שתי פרוכות אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל" - כי הכוונה בזה שעשו הפרוכות לא היתה (רק) לשם עשיית מחיצה והבדלה בין הקודש וקודש הקדשים, אלא לשם עשיית מקום ה"דביר"²⁵. דבזה מבואר שפיר מה שעשו שתי פרוכות מב' הצדדים, שע"ז נתייחד מקום אמה זו בפני עצמו [וע"ד פירוש רש"י (יומא שם) "ועבוד שתי פרוכות - לקלוט ביניהן אויר מקום המחיצה"]. משא"כ אם היתה רק פרוכת אחת (גם אם עובי' אמה),

קודש וקודש הקדשים, ומקום זה הוא המבדיל ביניהם²³.

[ויש לומר שגדר זה נוגע בעיקר להגברא, דבכדי ליכנס לקודש הקדשים, מקום הכי מקודש "שאינ נכנס שם אלא כהן גדול ביום הכפורים בשעת העבודה" (כלים שם מ"ט. רמב"ם שם הכ"ב), היינו, גם ממקום הקודש, שכל הכהנים נכנסים שם כל השנה - ראוי ובעי להוי הפסק ועכבה לפני הכניסה²⁴].

ע"פ התוי"ט, דקדושת אולם והיכל א'. וכבר שקו"ט שאפשר לפרש באו"א במשנה. ואכ"מ.

(23) בלקו"ש שבהערה 21. מבואר, שכיון שקה"ק היא נעלית שלא בערך לשאר חלקי המקדש, לכן אף שבשאר חלקי המקדש כל מקום גבוה ממקום שני, לפי החילוקים שבקדושה שהיא נעלה הימנו, אבל בקה"ק כיון שהבדלתו היא לגמרי, לכן אינו שייך שיתבטא בעלי' דגובה מקום גשמי. ע"ש בארוכה. אבל אין מזה סתירה להמבואר בפנים, כי פשיטא דשאני הבדלות הקדושה כפי דשייך למקום דקה"ק, שבזה אפ"ל שקדושתו הנבדלת אינה יכולה להתבטא בגובה דמקום גשמי, להמדובר בפנים בענין ההבדלה וכו' בערך דקה"ק המחייב הבדלת מקום לפני קה"ק ולפני הכניסה בו. וד"ל.

(24) ועפ"ז יש להוסיף ביאור ויומתק אופן הכניסה לקה"ק בבית שני ע"י הילוך במקום האמה בין ב' פרוכות כל הרוחב מדרום לצפון (משנה יומא גב, ב) שמודגש ביותר ההפסק והעכבה לפני הכניסה.

(25) ולכאורה י"ל שזהו דיוק לשון התוספתא יומא שם "עד שמגיע לבין שתי פרוכות המבדילות בין הקדש ובין קודש הקדשים וביניהן אמה) זה מקום הדביר שעשה שלמה", שמוסיף בזה על לשון המשנה (יומא נא, ב) - והיינו לומר דהוי מקום בפ"ע גם במקדש שני.

לקראת שבת

כו

ומעתה מבואר לנו היטב גם סיום דברי הרמב"ם "אבל במקדש ראשון [דהיינו המשכן, לפירוש הכסף משנה] לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרכת לכם וגו'", שבזה כוונתו להדגיש שעשיית שתי הפרוכות בבית שני הוא (לא עשיית הבדלה בין קדש וקדה"ק, אלא) ייחוד מקום האמה טרקסין, שלכן הוצרכו לעשות בבית שני שתי פרוכות דוקא, דלא כ"במקדש ראשון - המשכן - (ש)לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד [כיון שגדר פרוכת המשכן הוא כמו] שנאמר והבדילה הפרכת לכם וגו'".

ה

יוסיף לבאר דברי הרמב"ם גם למ"ד שהרמב"ם ס"ל דבבית ראשון היתה פרוכת

ועוד יש לבאר לשון הרמב"ם הנ"ל אף למאן דפירש שכוונת הרמב"ם היא למקדש ראשון ממש (ולא למשכן), כי גם במקדש ראשון עשו פרוכת (נוסף על הכותל דאמה טרקסין) - דלכאורה, הו"ל להרמב"ם לכתוב זה בתחילת ההלכה (כנ"ל ס"ב), דלהנ"ל מחוורים הדברים, ובהקדם, דבהך דינא שנתחדש בבית המקדש לגבי המשכן, שלא מספיק פרוכת לחוד אלא צ"ל כותל של אמה טרקסין (כנ"ל ס"ד) - מצינו לבאר בזה גופא שני אופנים:

א) שלא נתחדש במקדש חיוב חדש, אלא שהחילוק בין גדר משכן וגדר מקדש (לפי שעה או קבוע לדורות) מחייב שבמקדש לא תהי' פרוכת (שמציאותה ותכונתה היא דבר עראי) אלא צ"ל מקום קבוע (כנ"ל סעיף ד).

הרי נוסף ע"ז ש"פרוכת" הו"ע עראי כנ"ל, הרי ע"י פרוכת אחת שעובי' אמה לא נתייחד מקום זה כמקום נפרד בפ"ע (כנ"ל סעיף ג').

וזהו גם סברת החילוק בין שיטת הרמב"ם ושיטת התוס' במקום פרוכות אלו (כנ"ל ס"א) - שלהתוס' היו הפרוכות "חדא אוקמוה בתחילת מקום אמה טרקסין והשניי' בסוף אמה טרקסין", שמשמע מזה שלא היתה ביניהן אמה שלימה, משא"כ הרמב"ם דייק לומר "וביניהן אמה" (ראה שלטי הגבורים שם בסופו (יד, א)) - דהא לשיטת התוס' שענינן של פרוכות אלו הוא מצד הדין ד"והבדילה הפרוכת גו'", וההבדלה צ"ל בפרוכת גופא (כמ"ש התוס'), לכן הפרוכת החיצונה צ"ל דוקא במקום אמה זו, כדי "שמצד חיצון של פרוכת יהא קדש ומתחילת עובי' ולפנים יהא הכל קדש קדשים"; משא"כ לשיטת הרמב"ם, עיקר עשיית פרוכות אלו היתה לייחד מקומה של האמה טרקסין, וא"כ אדרבה, צ"ל "ביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהי' בראשון".

ובזה אתי נמי שפיר הא דלא עשו כותל רחב יותר בבית שני, אף שהניחו אמה יתירה (יותר ממקדש ראשון), כי גם הרמב"ם ס"ל שלא הותר להם להוסיף סתם ברוחב הבנין; אלא שבנוגע לאמה זו, כיון שהיו חייבים לעשות מקום קבוע של אמה בין קודש וקודש הקדשים, ולא היו יכולים לעשותו ממדת הקודש או ממדת קודש הקדשים (כבבית ראשון) כי "נסתפק להם אם עובי הכותל הי' ממדת הקדש או ממדת קדש הקדשים" [ואם יעשוהו בקודש או בקדה"ק, אפשר שהם מגרעים ממקום הקודש או ממקום קודש הקדשים] - היו מוכרחים מצד דינו ד"אמה טרקסין" להניח "אמה יתירה".

(ב) שזוהו חיוב חדש, מצד "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", שאינו שייך לעשיית הפרוכת ודין "והבדילה הפרוכת לכם גו", וע"ד מ"ש בתוס' (יומא שם נא, ב"ד"ה ועבוד) "דבמקדש ראשון . . אמה טרקסין ע"פ הדבור עביד כדכתיב הכל בכתב" (ומהאי טעמא ליתא באמה טרקסין הגדר ד"והבדילה הפרוכת גו", שהפרוכת עצמה צריכה להבדיל בין הקודש וקדש הקדשים).

ולדרך הב' יש לחדש, שזוהי כוונת הרמב"ם בהלכה זו, שבתחילת ההלכה כתב רק "בבית ראשון הי' כותל מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים" ולא הביא ע"ז הקרא ד"והבדילה הפרכת לכם גו", ורק בסיום ההלכה, לאחר האריכות ע"ד עשיית שתי הפרוכות בבית שני, מסיים "אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרכת לכם וגו", שבזה מדגיש, שהחיוב דעשיית אמה טרקסין (וכן הנחת אמה יתירה כנגד עובי הכותל בבית שני) אינו מדין "והבדילה הפרכת לכם גו", שזוהו חיוב בפ"ע, וזו היתה מטרת עשיית הפרוכת (שבפתח הכותל) במקדש ראשון (מצד החיוב ד"והבדילה גו").

(ולדיעות הנ"ל במקדש שני הרי זה נכלל בפרוכות אלו. וק"ל)²⁶.

המלך", שזוהו מובן, שזוהו ענין בפ"ע, וא"כ אי אפשר לומר שהדביר היא ממדת קדש הקדשים ומקדושתו. [ואע"פ שבגמ' (יומא שם. ושם נב, א) קאמר דאיסתפקו להו לרבנן בקדושת' דדביר אי כלפנים (קדושת קדה"ק) אי כלחוץ (קדושת היכל) - הרי מצינו שלכמה פירושים (ר"ח יומא שם. תוד"ה ועבוד שם בתירוץ הב'. תוס' ישנים שם ד"ה מספקא. פיה"מ יומא שם) אלא דלפיה"מ ותוס' ישנים לא נתפרש לאיזה צד נתברר לו אותו (ספק)) ס"ל לר' יוסי שלא הי' בזה ספק, וא"כ יש מקום לומר שגם הזהר הכריע כצד א'].

ועפ"ז הי' אפשר לתרץ ג"כ זה שהזהר הזכיר רק בית האולם ולא הזכיר כלל ההיכל - כי לדעת הזהר קדושת הדביר היא כקדושת (חוץ, דהיינו) היכל (וכפי' ר"ח הנ"ל בדעת ר"י), וא"כ גם ההיכל נכלל בחלוקה ד"דביר" (ולפ"ז לדעת הזהר היכל ואולם ב' קדושות. ומצינו כעין זה בזח"ג קסא, ב. וראה לקו"ש חל"א ע' 149).

וזהו שמחדש אאמור"ה, ש"ד דברים . . לנגד ד' אותיות דשם הוי", ומסדר הדברים מובן, שהדביר הוא נגד אות יו"ד דשם הוי' - שעפ"ז מובן, שקדושת דביר אינו כקדושת היכל אלא כקדושת קדה"ק (וכפי' הב' בתוס' המצויין לעיל). דנהג בנוגע לד' אותיות שם הוי', ידוע, שאות יו"ד (שהיא לנגד בחי' חכמה (ראה אגה"ת פ"ד. ובכ"מ)) מובדלת לגמרי משאר אותיות דשם הוי'. וכמו החילוק בין חכמה ושאר הספירות, ובעבודה חכמה ענינה ביטול בתכלית, שלכן "אין סוף ב"ה מלושב בבחי' חכמה" (תניא פ"ח), וכמ"ש בספר התניא (פל"ה בהגהה) בשם מורו (הרב המגיד), "שא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו, וזו היא מדרגת החכמה".

ועפ"ז מובן, שקדושת הדביר (שכנגד אות יו"ד) היא מובדלת לגבי קדושת כל שאר חלקי המקדש, ובמילא מובן, שאין לומר שקדושתו היא רק כקדושת היכל, כי אין קדושת ההיכל מובדלת לגמרי מקדושת האולם, אלא צ"ל שקדושת דביר היא כקדושת קדה"ק (המובדל לגמרי משאר חלקי המקדש).

(ועפ"ז י"ל דבית האולם שבוהר כולל גם ההיכל (ודלא כנ"ל). וראה לקו"ש חל"א שם (ע' 155). ואכ"מ). ואין בזה סתירה לזה שהזהר מפרש "בית המלך - דא קדש הקדשים", שקדה"ק נבדל גם מהדביר ועד שנתפרש בפ"ע - כי גם להדיעה שקדושת דביר היא כקדושת קדה"ק, יש חילוק (עיקרי) בין קדושת קדה"ק וקדושת הדביר.

וביאור הענין: כשם שהדביר כפשוטו הוא בין קודש

26 וע"פ המובא לעיל (הערה 16) דברי הזהר, שמנה ד' חלקי המקדש - "עזרות ולשכות ובית האולם והדביר", ופירוש אאמור"ה, שהם כנגד ד' אותיות דשם הוי' - יש לומר, שבהערה זו מחדש אאמור"ה ענין בהלכה בשיטת הזהר. ובהקדם שבוהר שם מפרש לשון הכתוב "את בית ה' ואת בית המלך" - "בית ה' דאיהו בית המקדש כגון עזרות ולשכות ובית האולם והדביר . . בית המלך דא קדש הקדשים", ומפוטות דברי הזהר מוכח, לכאורה, שס"ל שקדושת הדביר אינה כקדושת קדש הקדשים, שהרי קדש הקדשים נתפרט בכתוב בפני עצמו, "בית

הקדשים והקודש, כך הוא ברוחניות הענינים, שענינו של הדביר מורה על קדושת קודש הקדשים כפי שהיא פועלת מחוץ לקודש הקדשים. וזהו החילוק בין קדושת קדה"ק עצמו וקדושת הדביר, דקדושת קדה"ק היא למעלה מאותיות שם הוי', כי "אות" היא כלי המגביל את האור שבו, ואילו קדושת קדה"ק היא למעלה מגדר גבול [שלכן מצינו שבקדש הקדשים "מקום ארון אינו מן המדה" (יומא כא, א), וכמשנ"ת במ"א (ראה ד"ה וטהר לבנו עזר"ת. לקו"ש ח"א ע' 319 ואילך. ובכ"מ) שזהו

ענין של "נמנע הנמנעות" (שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח - הובא ונת' בס' החקירה להצ"צ ע' 68), חיבור של למעלה ממקום ומקום]: משא"כ ה"דביר" מרמז על השפעת קדושת קדה"ק בעולם (במקום), אך כיון שזוהי קדושת קדה"ק, הרי זה נרמז באות יו"ד דוקא, בחי' החכמה, שענינה (כנ"ל) ביטול מוחלט, שלכן היא כלי לקדושת קדה"ק, "א"ס ב"ה" שלמעלה מן העולם.

ניצול הכבוד וההשפעה לקיום התורה

כבוד לעשירים - כי בידם אפשרות להגן על הקדוש לנו

יש תמהים למאמר חז"ל "רבי מכבד עשירים".

ולדידי מובן ומבואר הוא על פי אחת הנקודות היסודיות של שיטת הבעל שם טוב, אשר כל ענין בעולם ואפילו קטן שבקטנים הוא בהשגחה פרטית, ובפרט ענינים כוללים הנוגעים לרבים.

עשירים, אנשים אשר ההשגחה העליונה נתנה בידם האמצעים לפעול רבות טובות בעולמו של הקב"ה, בודאי גם כוחות נפשם מתאימים למילוי תפקיד זה, תפקיד העולה פי כמה על תפקידו של איש הבינוני ועל אחת כמה וכמה של איש העני.

ורבינו הקדוש שתקופתו היתה תקופת מעבר בחיי עם ישראל מחיים שלווים, לפי ערך - לחיים של גזירות ורדיפות, ועליו הי' לגייס את כל הכוחות בכדי שיעמוד עם ישראל בנסיון זה ויצא שלם ומחוסן, עליו היתה המשימה להתבונן בכל אחד ואחד ולהשתדל לנצל את כל האפשרויות אשר בו.

ולכן הביע רגש כבוד כלפי אלו שמלמעלה נתנו להם אפשרויות יתרה, אשר בודאי גם נוצלה להגן על כל הקדוש בישראל, ככל שאר פעולות רבינו הק'.

אלא, מתאים להנהגה הכללית בעולם, אשר לכל אחד מבני ישראל נתנה בחירה חפשית, ומנסה ה' אלקים אותו לדעת הישנו אוהב את ה' כו' ושומר מצוותיו ושומע בקולו וכו', גם בזה הבחירה נתונה לכל אחד מהעשירים, וכמו שנאמר ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת גו' לקיים בבחירתו, כסיום הכתוב, ובחרת בחיים, או ח"ו להיפך.

אם בעשירים בכסף מדובר כ"ש עשירים בכוח השפעה

פשוט, אשר אם בעשירים בזהב וכסף, הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה - עשירים בכח השפעה על הסביבה הקרובה והרחוקה.

ומובן גם כן, אשר כיון שיש מנהיג לבירה זה העולם ואין בו דבר אחד לבטלה, מוכרח ניצול פעיל וחיובי של העושר, ואין מספיק כלל וכלל זה שלא ישתמשו בעושר בכיוון בלתי רצוי.

כי גם העדר הניצול מפריע את הסדר בבריאה, כיון שענינה אשר פל החלקים שבה צריכים לסייע באופן פעיל לתכלית הכללית והאחידה.

אם בתקופות אחרות הי' גיוס הכוחות לשמירה על התורה, בתקופתנו לא כ"ש

רבות שמעתי על כבודו, תכונות נפשו ומדותיו ועל יחסו לקדשי עם ישראל המסורתיים.

ובתקופתנו זו ניתנו לכ' אפשרויות מיוחדות, בדוגמת האמור לעיל, בהשפעה על הסביבה הקרובה והרחוקה, השפעה היכולה להביא תוצאות מרחיקות לכת, וביחוד - בשמירה על צביונו האמתי של עמנו אשר נהי' לעם בקבלת התורה, והיא היא חוט השני העובר דרך כל תקופות קיום עמנו ומאחדן, אף כי במשך זמן זה כמה אומות, אומות בעלות תרבות מפותחת ביותר, מושלות בכיפה וכו' נתחייבו כלי' ולא היתה להם תקומה, וישראל נופלים ועומדים - על ידי הקישור עם בורא העולם ומנהיגו - ואומר כי אני הוי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם (מדרש תנחומא, פ' נצבים).

ואם בכמה תקופות מוכרח הי' גיוס כל כחות בני ישראל לשמירה ולהגנה על התורה ומצותי' - סוד קיומו של עם ישראל - בתקופתנו לא כל שכן, תקופת הרת עולם ותקופת משבר ונסיון, מהנסיגנות הכי גדולים, של עמנו ישראל.

העשירים ביכולת ואפשרויות, חובתם קדוש לנצל את האפשרויות להגן על הקדוש לישראל

ואלו העשירים ביכולת ואפשרויות, אשר מתאים לזה גם אחריותם גדולה פי כמה, חובתם חוב קדוש וגם זכותם לנצל את האפשרויות במילואן להגן על הקדוש לעם ישראל היא תורתנו הנצחית ומצוותי', ובפרט בפלטיין של מלך היא הארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

וכיון שהועמס תפקיד זה בודאי ניתנו מראש כל הענינים הנדרשים למילוי התפקיד במילואו, אלא שרצון הבורא הוא שיהי' זה בבחירה - ובחרת בחיים.

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בענייני עבודת השי"ת

מה' מצעדי גבר כוננו

- חלק ראשון -

הצעדים והטלטולים שהאדם מתטלטל בעלמא דין ע"פ ההשגחה העליונה אינם ענין שכלי כי החקר אלק' תמצא כ"א ענין דגבורה, פי' לעורר בעצמו אותה הגבורה הנעלמה בקבעומ"ש אמיתי ולעשות מלאכתו, מלאכת אבינו הראשון לפרסם אלקותו ית' בעולם - באמונה, לזכור להביא גזירת ההשגחה העליונה ית' וית' באור תורה ועבודה, וטוב יהי' לו בגשם וברוח.

תולים הכל בסבות צדדיות

הבעלי דמיון והעצלנים טבעם הוא שתולים הכל בסבות צדדיות. סיבות הזמן או המקום, ומרגלא בפומם אלו הי' לי עם מי לדבר, אלו הזמין לי הקב"ה עם מי לשוחח אזי הי' באופן אחר לגמרי.

שוכחים הם האנשים הללו את האמת הגמור כי מה' מצעדי גבר כוננו. וכתוב זה נאמר פעמיים, דוד אמרו (תהלים לז, כג) מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, ושלמה אמרו (משלי כ, כב) מה' מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו, שניהם אומרים בסגנון אחד שניהם מזכירים שם הוי' ולא שם אלקים או אד', להיותו כולל כללות כוונת הבריאה להמשיך גילוי שם הוי' ביחוד הוי' ואלקים להכיר בהטבע הלמעלה מן הטבע, ולשאוף לזה.

הכל תלוי אך ורק באדם עצמו

שניהם דוד ושלמה מדברים בענין הידיעה ובחירה, ובאים לידי מסקנא אחת, כי הכל תלוי אך

ורק בהאדם עצמו.

דוד אומר מה' מצעדי גבר כוננו, כי כל אדם באשר הוא אדם צריך לדעת נאמנה כי שליח ההשגחה העליונה הוא להאיר אור תורה ועבודה דוקא באותו המקום ובאותה הסביבה שהוא נמצא בה ע"פ גזירת ההשגחה העליונה, והבחירה חפשית היא ביד כל אדם לבחור בטוב, ואז דוקא בדרכו של האדם יחפוץ הקב"ה.

שלמה אמר מה' מצעדי גבר, כל צעד וצעד שהאדם צועד בכל מקום שהוא, הוא מה' הנותן כח ועוז לכל אדם באשר הוא להשלים הכונה העליונה, ואם יטעון הטוען טענות הזמן והמקום הנה האדם מה הוא להבין דרכיו של הקב"ה, אבל עם זה עליו לדעת כי ה' נותן לו הכח לפעול טוב.

וזהו סוד אומרו מצעדי גבר ולא מצעדי אדם, בחסידות מבואר ההפרש בפיו תוארי אדם וגבר, תואר אדם מורה על השכל, ותואר גבר מורה על פעולת דבר בכח וגבורה, וזהו אומרו כי מה' מצעדי גבר כוננו,

הצעדים והטלטולים שהאדם מתטלטל בעלמא דין ע"פ ההשגחה העליונה אינם ענין שכלי, כי החקר אלק' תמצא, כ"א ענין דגבורה, פי' לעורר בעצמו אותה הגבורה הנעלמה בקבלת עול מלכות שמים אמיתי ולעשות מלאכתו, מלאכת אבינו הראשון, לפרסם אלקותו ית' בעולם - באמונה, לזכור להביא גזירת ההשגחה העליונה ית' וית' באור תורה ועבודה, וטוב יהי' לו בגשם וברוח.

לדרוש מעצמו בחזקה בלי נשיאת פנים לעצמו

יש לך זמן אשר האדם צריך לגעור בעצמו, לדרוש מעצמו בחזקה בלי נשיאת פנים לעצמו, והוא הקול רעש אשר מוריניו רבינו הגדול מרעיש עליו בכלי תותח היותר כבד לאמר "עד מתי".

קול נשיא אלקים החוצב להבות אש "עד מתי" הוא הקשת אשר צריכים למתוח היתר על היתד בהשכל ומועצות, בכח וגבורה, עד אשר חציו, יגיעו גם ללב הנה"ב המעוטף בבגדי משי הן המה טענות המקום והזמן.

ואשרי האיש השם נפשו בחיים של עבודה ופועל טוב מבלי התחשב עם כל דבר מניעה ועיכוב אשר אינם אלא עצת היצה"ר שצריכים לדחותם מכל וכל ולהוסיף אומץ להאיר אור ולעשות סביבה של תורה ומאיר עיני שניהם ה'.

